

# MYE OM VERDIER – LITE OM SIKKERHET

*I meldingen om norsk utenrikspolitikk som nå er til behandling i Stortinget står det mye om verdier, men lite om sikkerhet. Kun to ganske intetsigende sider – av totalt 77 – er for eksempel viet NATO.*



AV ODD GUNNAR SKAGESTAD  
Norsk statsviter, diplomat og forfatter

**H**ar Norge noen utenrikspolitisk doktrine? Det nærmeste man kommer noe slikt er fremdeles Stortingsmelding nr. 15 (2008-2009) «Interesser, ansvar og muligheter - Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk», som daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre hadde ansvaret for. Det mest bemerkelsesverdige ved dette dokumentet var at våre myndigheter lot til å erkjenne at Norge i sin utenrikspolitikk faktisk også har interesser – og ikke, som mange hadde følt seg forledet til å tro – kun verdier. Så fikk det heller være at nærmere lesning viste at Norges interesser, slik de ble frontet av daværende utenriksminister Støre, stort sett begrenset seg til å fremme våre eie-gode norske verdier, som både i prinsippet og i praksis kunne være hva som helst.

## MANGE NORDOMRÅDE STRATEGIER

Men har det ikke skjedd noen endringer i det utenrikspolitiske landskap siden 2009? Jo, selsagt. Skiftende regjeringer har senere følgelig supplert 2009-meldingen med diverse ytterligere policy-dokumenter av ulik status og gehalt, hvorav en hel serie med såkalte "nordområde-strategier" har vært de mest iøynefallende. I tillegg kunne også Børge Brende i sin tid som

utenriksminister presentere en egen stortingsmelding med tittelen Meld. St. 36 (2016-2017) «Veivalg i norsk utenrikspolitikk» (fremlagt 21. april 2017). Ut over å reflektere at det var skjedd en viss realitetsorientering i NATOs forhold til Russland, brakte "Veivalgsmeldingen" likevel ikke noe særlig nytt i forhold til "Interessemeldingen" fra 2009.

## INGEN NYHETER FRA UD

Nå har imidlertid også vår nåværende utenriksminister, Ine Marie Eriksen Søreide, meldt seg på banen med en egen utenrikspolitisk stortingsmelding. Meld. St. 27 (2018-2019) Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid, som ble fremlagt 14. juni i år, er et giltt illustrert dokument på 77 sider (83 sider med vedlegg, mer beskjedne knapt 65 sider brødtekst).

Hva har Søreide av nytt å tilføre hittidig gjeldende norsk utenrikspolitisk doktrine? Fint lite, viser det seg.

At Norge, som en liten og sårbar aktør i en stor og uforutsigbar verden, ser sine interesser tjent med en velfungerende og regelbasert internasjonal rettsorden, er



ingen nyhet. At våre interesser følgelig tilsier at vi engasjerer oss i internasjonalt samarbeid på et bredt felt og på ulike nivåer – bilateralt, regionalt og globalt – er også et ukontroversielt poeng. Men i den nye meldingen er «multilateralt samarbeid» – uansett om det tjener våre interesser eller ei, uttrykkelig opphøyet til en overordnet verdi. Som det heter i meldingsteksten (s. 67): "Det multilaterale systemet er en arena for å fremme norske interesser, men har også en stor egenverdi". Dette er en holdning som gjennomsyrrer hele dokumentet, og som ikke minst gjenspeiles i tematisk vektlegging herunder tilhørende terminologi.

#### MANGE FINE FLOSKLER

Som vanlig er i denne type policy-dokumenter, er også Meld. St. 27 rikelig forsynt med gjenkjennelige floskler. Ordet "multilateralt" går igjen overalt. Ved rask gjennomlesning av de knapt 65 sidene med brødtekst støter vi videre på ordene "bærekraft(ig)" eller (FNs) "bærekraftsmål" godt og vel 75 steder. Tilsvarende finner vi våre (eller andres) "verdier"/ "verdifellesskap" e.l. omtalt ca. 35 steder. Ikke noe galt i det, med forbehold for hvilke verdier som man her søker å løfte frem. Sammen med uttrykk som "grenseoverskridende utfordringer" o.l. bidrar imidlertid terminologien i den nye Stortingsmeldingen til å underbygge forestillingen om multilateralisme som et overordnet interesse-element.

#### EN HUMANITÆR STORMAKT

Stortingsmeldingens tematiske vektlegging bekrefter langt på vei den etablerte forestillingen om et Norge som har skapt seg et selvbylte som "humanitær stormakt". I denne sammenheng tildeles sikkerhetspolitikken en underordnet plass. Drøyt to sider er riktignok viet vårt NATO-samarbeid. Innholdet her er gjenkjennbart og ordrikt, men forøvrig nesten overraskende tynt i substans. Det bemerkes – nærmest en passant - at enkelte på europeisk side har tatt til orde for at Europa må ta mer ansvar selv, uten USA, for egen sikkerhet. Det fremgår

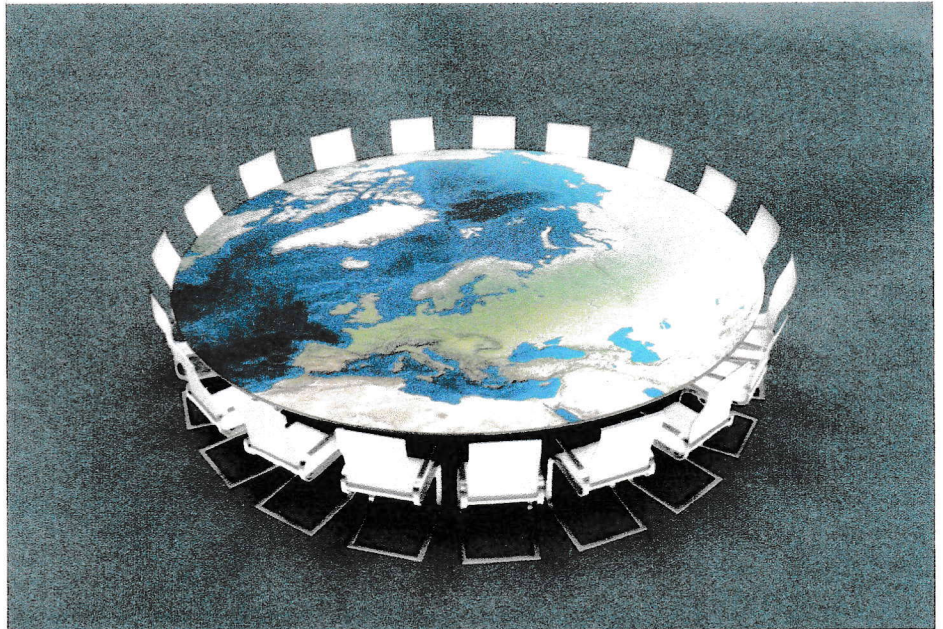


## Meld. St. 27

(2018–2019)

Melding til Stortinget

### Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid



I den nye meldingen blir multilateralt samarbeid – uansett om det tjener Norges interesser uttrykkelig opphøyd til overordnet verdi. Problematiske forhold den transatlantiske byrdefordeling og to-prosent-vedtaket fra NATO-toppmøtet i Wales blir knapt nevnt.

av meldingen at noe slikt ikke er aktuell norsk politikk: Atlanterhavs-traktatens artikkel 5 om kollektivt forsvar forblir bærebjelken i Norges sikkerhet. USAs sikkerhetsgarantier er avgjørende for alliansens troverdighet og skiller NATO fra andre typer multilateralt forsvarssamarbeid. Samtidig blir det konstatert at Norge deltar i europeisk forsvars- og sikkerhetspolitisk

samarbeid "der det fremmer våre interesser", og det hevdes videre – formodentlig med krav på troverdighet – at det har vært en dynamisk utvikling i det nordiske forsvarssamarbeidet de seneste årene. Nå vel.

#### HVA MED 2-PROSENT MÅLET?

Meldingen medgir at byrdefordeling er nødvendig for det transatlantiske samhol-



det, og at dette vil være et fremtredende tema i flere år fremover. To-prosent-vedtaket fra NATO-toppmøtet i Wales i 2014 omtales imidlertid i forbeholdne ordelag (s. 39): "... skal økes mot (min uthev.) to prosent av BNP innen ti år". Hva skyldes denne vegringen hos vår nåværende regjering mot å ta inn over seg at det faktisk foreligger et konkret og bindende vedtak, og at vi av våre NATO-allierte vil bli målt på vår evne og vilje til måloppnåelse?

#### ARKTISK RÅD

Meldingen omtaler Arktisk råd i vakre vendinger. Blant annet får vi vite at Norge ønsker å videreutvikle Arktisk råds evne og kapasitet til å fremme samarbeid om felles utfordringer i Arktis. At stikkordet "Arktis" i seg selv er egnet til å formidle assosiasjoner om noe spennende og eksotisk, er knapt noen nyhet. Videre er det for lengst på det rene at Arktisk råd har utviklet seg til en paraply over og en katalysator for et mangfold av initiativer og aktiviteter som har skapt interessant systemsetting for forskere, forskningsadministratorer og byråkrater så vel som for et mangfold av observatører og kommentatorer. Men hvilke "felles utfordringer" man har å gjøre med i Arktis, og som nett-opp Arktisk råd skulle ha særlige forutsetninger for å takle, forblir et ubesvart spørsmål – i denne meldingen så vel som i andre, tidligere policy-dokumenter.

#### NORGE I SIKKERHETSRADET

Norge søker nå å bli valgt til medlem av FN's Sikkerhetsråd for perioden 2021-2022. Meldingen argumenterer for de norske ambisjoner i følgende ordelag (s. 62): "Å sitte i Sikkerhetsrådet gir en spesielt god mulighet til å støtte opp om FN, folkeretten og resten av det multilaterale systemet som er avgjørende for Norges sikkerhet og suverenitet". Det lyder nesten som om man virkelig mener dette, men det er likevel nærliggende å mistenke at denne kostbare satsingen snarere er motivert av politiske prestisje- og forfengelighetshensyn.



Selvbilde av Norge som en humanitær stormakt nærer opp under egne prestisje- og forfengelighetshensyn. Er dette forklaringen på at utenriksminister Ine Eriksen Søreide vil ha Norge inn i Sikkerhetsrådet?

“  
Dersom landet  
lykkes med  
sikkerhet, uavhengighet og  
velstand, følger  
gjærne anseelse av  
seg selv.”

I en artikkel i *Minervanett* 21. juni i år fremholder Asle Toje at "Norsk utenrikspolitikk er kostbar og overambisøs, og bør reformeres med grunnlag i politisk realisme". For undertegnede, med over 40 års fartstid i norsk utenriktjeneste, er det vanskelig å si seg uenig i dette. Det skal riktignok medgis at dette er et synspunkt

som til en viss – om enn meget forsiktig – grad også reflekteres i den nye meldingen (s. 72): "De neste årene må Norge være beredt til å ta vanskelige valg angående hvilke organisasjoner vi skal forsvare og styrke, og hvilke vi skal gi lavere prioritet. Sannsynligvis vil Norge tjene på å prioritere ned og noen ganger helt bort vårt engasjement i enkelte av de multilaterale organisasjonene som ikke leverer gode nok resultater. (...) Dette er tidspunktet for å bevare de organisasjonene som er bygd opp, heller enn å opprette nye. Vi må prioritere innsatser som forsvare og forbedrer de eksisterende multilaterale institusjonene som er viktigst for vår sikkerhet og velferd, og belønne de som leverer best".

Fornuftige ord, men på ingen måte representative for innholdet i meldingen som helhet.

#### SIKKERHET OG UAVHENGIGHET

Et lands utenrikspolitikk har som formål å ivareta forskjellige hensyn, først og fremst landets sikkerhet og uavhengighet, dernest også dets velstand. I tillegg nevnes også ofte landets anseelse. I så måte er imidlertid det å bemerke, at dersom man lykkes på sikkerhet, uavhengighet og velstand, følger gjerne anseelsen av seg selv. Selv er jeg av den oppfatning at rene prestisjehensyn ikke bør være et selvstendig, enn si styrende hensyn, ved utformingen av utenrikspolitikken.

Uansett er det viktig å holde fast ved at å prioritere må være et nøkkelbegrep i en realistisk utenrikspolitikk. I så henseende må landets sikkerhet ha topp-prioritet, enten man definerer det som et interessemessig eller et verdimeessig anliggende.

*Odd Gunnar Skagestad er norsk statsviter, diplomat og forfatter. Han har blant vært norsk generalkonsul i Murmansk 1994-1997, ambassador til Den internasjonale hvalfangstkommissjonen (IWC) 1999-2003 og leder for OSSEs støttegruppe til Tsjetsjenia (1998-2000).*